

حلقه مفقوده در سیاستگذاری‌های جمعیتی

اگرچه سیاست‌های تشویقی برای افزایش فرزندآوری طی سال‌های اخیر به شکل گسترده‌ای در قالب قانون «حمایت از خانواده و جوانی جمعیت» تدوین و اجرا شده، اما هنوز هم نرخ تولد در بسیاری از استان‌ها، از جمله اصفهان، با نرخ پایین در حال حرکت است. آمارها نشان می‌دهد که این نرخ در اصفهان تنها حدود ۱.۳ درصد است؛ عددی نگران‌کننده برای آینده جمعیتی کشوری که با شتابی هشداردهنده در حال حرکت به سوی سالمندی است.

کارشناسان اجتماعی معتقدند در حالی که بخش زیادی از برنامه‌ریزی‌ها حول محور مشوق‌های اقتصادی متمرکز شده‌اند، بسیاری از موانع اصلی فرزندآوری ریشه در باورها، نگرش‌ها و گره‌های ذهنی مردم دارند؛ موضوعی که کمتر مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گرفته است.

مطالعات میدانی و بررسی روایت‌های مردمی در مناطق مختلف نشان می‌دهد که اقتصاد، اگرچه مهم است، اما در رتبه نخست عوامل بازدارنده قرار ندارد. آنچه امروز به عنوان مانع اصلی فرزندآوری مطرح می‌شود، مجموعه‌ای از دغدغه‌های ذهنی و اجتماعی است که در دو دسته فردی و جمعی طبقه‌بندی می‌شود.

در بُعد فردی، آنچه به عنوان «دغدغه‌های والد محور» مطرح است شامل نگرانی‌هایی نظیر احساس ناامنی شغلی، تورم، کاهش حمایت‌های اجتماعی، شکاف طبقاتی، تأثیرات فضای مجازی بر سبک زندگی، کمال‌گرایی، و نیز مشکلات در روابط زوجین و نگرانی نسبت به تربیت صحیح فرزندان است. بسیاری از زوجها بر این باورند که بچه‌داری فرایندی دشوار و فرساینده است که نیازمند مراقبت دائم، شب بیداری و صرف انرژی بسیار است؛ در حالی که از نقش حمایتی اطرافیان نیز به دلیل تغییر نگرش‌ها به تربیت کودک، کمتر بهره می‌برند.

مادران شاغل نیز با چالش‌هایی چون کمبود حمایت‌های عاطفی و مالی، اضطراب ناشی از استفاده از خدمات پرستاری، و دغدغه‌های ناشی از روایت‌های افراطی درباره مراقبت‌های بارداری مواجه‌اند. این روایت‌ها، که اغلب از سوی شبکه‌های اجتماعی و برخی منابع پزشکی تقویت می‌شود، بارداری را به پدیده‌ای پرخطر و نیازمند مراقبت‌های ویژه بدل کرده است. حال آنکه بارداری، از منظر زیستی، فرایندی طبیعی است که با حداقل مراقبت و در بستر زندگی عادی می‌تواند طی شود.

از دیگر دغدغه‌های جدید، می‌توان به گسترش تفکر کمال‌گرایانه در تربیت فرزند اشاره کرد؛ نگرشی که والدین را وادار می‌کند تا رسیدن به وضعیت ایده‌آل در همه ابعاد (اقتصادی، روانی، تحصیلی، اجتماعی) از فرزندآوری صرف‌نظر کنند یا به یک فرزند بسنده نمایند. این در حالی است که رشد و شکوفایی کودک، نیازمند تعامل با همسالان و تجربه محیط‌های اجتماعی متنوع است، نه الزاما فراهم بودن همه امکانات رفاهی.

همچنین، روند فزاینده فردگرایی و تغییر سبک زندگی، به ویژه تحت تأثیر جریان‌های فکری افراطی چون فمینیسم غربی، باعث شده بسیاری از زنان، فرزندآوری را تهدیدی برای استقلال و آزادی فردی خود تلقی کنند. در این نگاه، ویژگی‌های طبیعی و ذاتی زنان همچون مهرورزی، گذشت و عاطفه به عنوان موانع رشد فردی تصویر شده‌اند؛ در حالی که تجربه بسیاری از زنان موفق نشان می‌دهد که می‌توان در کنار ایفای نقش مادری، در عرصه‌های تحصیلی، شغلی و اجتماعی نیز حضور مؤثر داشت.

نگرانی از آینده فرزندان و کیفیت آموزش نیز از جمله گره‌های ذهنی قوی است. والدین با دیدن نابرابری‌های

آموزشی، شلوغی مدارس دولتی، هزینه‌های بالای مدارس غیرانتفاعی و تبعیض‌های موجود، احساس ناتوانی در تأمین آینده مطلوب برای فرزندان خود دارند. این حس نابرابری می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم آن‌ها برای به تعویق انداختن یا امتناع از فرزندآوری داشته باشد.

در کنار این نگرش‌ها، برخی عوامل اجتماعی نیز از کنترل خانواده‌ها خارج است و نیاز به مداخله نهادهای رسمی دارد. از جمله، تبلیغات هدفمند رسانه‌های بیگانه که تلاش می‌کنند نقش مادر و خانواده را کم‌ارزش یا حتی تحقیرآمیز نشان دهند. در این فضا، جایگزین‌هایی چون نگهداری از حیوانات خانگی، تمرکز بر زیبایی و تفریح شخصی، یا ادامه تحصیل به جای ازدواج و فرزندآوری، در حال تبدیل شدن به الگوهای رفتاری هستند.

رسانه‌های داخلی نیز نتوانسته‌اند به خوبی با این هجمه مقابله کنند. نمایش خانواده‌های غیرواقعی، رفاه‌زده و دور از دغدغه‌های روزمره مردم در تلویزیون و سینما، باعث شده تا حتی خانواده‌های اصیل و دارای سبک زندگی سالم نیز احساس تحقیر کرده و در معرض فشار روانی تغییر سبک زندگی قرار گیرند.

در مجموع، اگر قرار است فرهنگ فرزندآوری در ذهن مردم نهادینه شود، باید سیاست‌گذاری‌ها از سطح شعاری و اقتصادی فراتر رفته و وارد لایه‌های عمیق‌تر اجتماعی و فرهنگی شود. مقابله با بحران جمعیتی، نیازمند شناخت دقیق روایت‌های کف جامعه، بازنگری در نظام رسانه‌ای، تغییر در رویکردهای فرهنگی و پررنگ کردن نقش ارزش‌های اصیل انسانی و خانوادگی است. این مأموریتی چندبُعدی و پیچیده است که بدون مشارکت فعال خانواده‌ها، نهادهای فرهنگی، رسانه‌ها و مسئولان ارشد کشور، به سرانجام نخواهد رسید.

منبع: [ایرنا](#)

نویسنده : سید علی مدد زیدی، تاریخ ارسال : شنبه 28 تیر 1404 ساعت 1:42 بعد از ظهر